

Гребенюк Г. доктор психологічних наук, професор,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
ORCID ID 0000-0002-5053-8744

ПСИХОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ДСНС УКРАЇНИ

Стаття розкриває особливості психологічної класифікації спеціальностей ДСНС України. Представлені результати роботи дозволяють класифікувати спеціальності за критерієм здатності до саморегуляції як детермінанти ефективної діяльності в екстремальних умовах. Розкрито специфіку індивідуальної самосуб'єктної дії як чинника функціонування саморегуляції в екстремальних обставинах діяльності. Подальші дослідження необхідні для вивчення психологічних умов ефективної підготовки суб'єктів екстремальної діяльності у навчальних закладах і центрах.

Ключові слова: діяльність; спеціальність; психологічна класифікація; саморегуляція; самосуб'єктна дія; екстремальні умови.

Постановка проблеми. Сфера наукових інтересів психологів ДСНС України пов'язана з розробкою проблем психології прийняття рішень. Зокрема, активізацією внутрішніх резервів людини. Діяльність в екстремальних умовах ставить вимоги до людини як суб'єкта “самоперетворень” і самоефективності. У зв'язку з цим доцільним є: виокремлення специфіки пізнавальної діяльності, дослідження її потенційних особистісних можливостей та складання класифікацій спеціальностей ДСНС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом розгляду стають ергатичні функції працівників. Цими питаннями займалась низка науковців [4, 2, 5]. Щодо вивчення специфіки оперативно-рятувальної діяльності, тут є теж значні досягнення [6].

Мета статті. Стаття покликана розкрити особливості психологічної класифікації спеціальностей у ДСНС України, а також, представити результати роботи щодо класифікування спеціальностей за критерієм здатності фахівця до саморегуляції як детермінанти ефективної діяльності в екстремальних умовах. Є необхідність розкрити специфіку індивідуальних самосуб'єктних дій фахівців як чинника функціонування саморегуляції в екстремальних умовах діяльності.

Методи дослідження. Аналіз відбувається поняттєвими засобами теоретичного та емпіричного пізнання, через використання їх методів. Починається із складання описів необхідних і достатніх ознак ефективності дій за посадою та аналізу результатів діяльності. Проходить через узагальнення, досягає пояснення або причинно-наслідкових зв'язків у пояснювальних моделях, сягає наукового передбачення та управління процесами.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до прийнятих рішень в центральному апараті ДСНС України, територіальних органах і підпорядкованих підрозділах здійснюється оптимізація штатних структур, напрацьовуються переліки типових посад, які здатні охопити всі напрямки діяльності ДСНС України [8]. З огляду на функції, що виконує служба та її структурні підрозділи. виникають завдання оновлення та відкриття нових спеціальностей. Ці процеси, введені у контекст наукового аналізу, свідчать про те, що вибудовується цільова перспектива, обґрунтованого прогнозування і через нього управління службою та її кадровим забезпеченням.

Темпи якісної перебудови у професійній діяльності фахівців ДСНС України стають настільки стрімкими, що без розробки системних уявлень про види такої діяльності та їх психологічну

класифікацію розв'язання низки теоретичних та прикладних питань стає проблематичним. Тому, є необхідність в осмисленому використанні методів емпіричного та теоретичного аналізу щодо вивчення вимог діяльності та відповідних характеристик людини. Це дозволяє запропонувати власний досвід вивчення спеціальностей ДСНС України та складання їх класифікацій за стандартами наукового підходу.

Під таким кутом зору, поява Національної рамки класифікацій [7] є орієнтиром та інструментом у професіографуванні робочих місць, що ставить нові завдання перед психологами служби, які проводять психологічний аналіз і вивчають особливості екстремальних професій в їх широкому діапазоні сфери безпеки та оборони [9, 10].

Крім того, орієнтири Національної рамки класифікацій є надзвичайно важливими для викладачів, що беруть участь у навчально-виховному процесі підготовки до певних спеціальностей. Вони самостійно використовують дескриптори Національної рамки для розробки програм підготовки та робочих навчальних програм в центрах підготовки та закладах освіти. Такі завдання є не лише методичними, а радше, науково-методичними, з багатьма невизначеностями, де не припустимі дії на власний розсуд, без чіткого орієнтира на вимоги професії.

Тому, створення класифікації професій за психологічним критерієм, – одна з необхідних передумов успішного розв'язання прикладних завдань, серед яких, також, професійна орієнтація молоді, вдосконалення систем професійного відбору; оптимальне використання індивідуальних можливостей працівників та регулювання ресурсного потенціалу людини службою. З-поміж тим, є необхідність у поновленні за психологічними критеріями щойно випущеного Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників ДСНС України [3].

В якості психологічного критерію класифікації спеціальностей ДСНС України нами використано особистісні регулятори дій працівника, їх наявність, якість та діапазон можливостей на робочому місці, зокрема, спроможність до самосуб'єктних дій в межах посади.

Психологу цікаві особистісні, соціально-психологічні та організаційно-психологічні умови становлення і розвитку здатності до саморегуляції як детермінанти ефективної діяльності в екстремальних умовах. Екстремальна діяльність ставить людину перед необхідністю оптимальної, а часто й максимальної мобілізації власних потенційних можливостей до самосуб'єктної регуляції, вияву високого рівня самоактивності з метою подолання перешкод та забезпечення успіху. У проблемі готовності працівника до прийняття рішення, особливо актуальним є аспект самосвідомості у зв'язку з аналізом психологічних механізмів саморегуляції особистості в ситуаціях вибору, а також зі специфікою впливів особистого смислу людини на розгортання дій.

Психологічні критерії є стрижнем класифікації професій, і, якщо вони обґрунтовані, створюються необхідні умови для повноти, теоретичної та практичної спроможності наукового аналізу, зокрема, проблеми забезпечення належного рівня готовності фахівців служби до діяльності в екстремальних умовах.

За такою логікою наукового аналізу, створення класифікації, у процесі пізнання, на його виході, передбачає наявність упорядкованих моделей належних дій фахівців, відповідно до цілей та обставин їх праці. Такі знання, щодо проявів активності фахівців та їх ергатичних функцій, виводять пізнання на рівень системного узагальнення матеріалу.

Методологічна основа зазначених досліджень розроблена на ґрунті діяльнісного підходу, який передбачає аналіз у «просторі» категорій “суб'єкт – діяльність – об'єкт”. Найбільш розроблене поняття “діяльність”, яке є одночасно і

предметом аналізу і пояснювальним принципом. Для розв'язання наших завдань важливим є розуміння, того, що використання цих понять не дозволяє відокремити будь-який компонент трійки, - всі вони однаково важливі та присутні на кожному етапі логічного аналізу, зокрема, у моделюванні психологічного змісту діяльності.

В межах діяльнісного підходу протягом останніх десятиліть розроблено чимало класифікації професій. Для цього використовувались різні підстави, зокрема, одномірні, які брали за основу окремі характеристики діяльності: предмет праці, ступінь його автоматизації, зміст функціональних обов'язків фахівців, умови праці, види дій виконавців, міру самостійності людини у роботі, а також, класифікації багатомірні, які мали декілька критеріальних ознак [4, 2].

Аналіз наявних у літературі класифікацій підтверджує інтерес дослідників до проблеми, проте, виявляє відсутність розробок, які б задовольняли завданням нашої наукової розвідки. Обмеженням проаналізованих класифікацій є те, що вони, по-перше, не відображають повною мірою ті залежності, які є у вимогах до людини як суб'єкта саморегуляції власної праці з боку різних видів діяльності. По-друге, не дають можливості порівняти отримані суб'єктні характеристики з психологічними описами професій.

В нашому випадку ставилась мета розкрити той аспект діяльності рятувальників, який характеризує можливості суб'єкта до саморегуляції власних ергатичних функцій за допомогою відповідної системи психічних регуляторів.

Серед значної кількості теоретичних моделей саморегуляції фахівців ми вибрали найбільш близьку до нашої розробки, інформаційно-процесуальну модель професійних дій, – схему саморегуляції особистості М. Й. Боришевського [1]. Схема має елементи, які представлені суб'єкту актуально або вже були у його свідомості та упорядковані за інформаційно-логічним принципом, що

відображає порядок їх обробки у свідомості суб'єкта.

Водночас, виникло питання про достатність у моделі самосуб'єктної регуляції показників, які б розкривали критерій, бути однозначними, наочними та зручними для практичного використання. Був проаналізований сучасний досвід професіографічної роботи у близьких видах професійної діяльності [4], який дозволив виділити низку умов необхідних для нашого пошуку.

По-перше, критерії класифікації, які повною мірою відповідали б зазначеним цільовим установкам, мають відображати те подібне, що є у вимогах різних видів діяльності до індивідуально-психологічних характеристик фахівця. Цим загальним є професійно важливі якості фахівця та спроможність до їх оптимальної регуляції. Тільки вони достовірно виокремлюють суб'єкта у ззовні схожих діяльностях та виявляються в його окремих діях та операціях.

По-друге, кожен клас професій має свій «портрет» якостей або царину їх придатності, яка поширюється на всі спеціальності, які входять до групи. Сукупність вимог до людини, як суб'єкта регуляції власної праці єдина для низки професій у групі та дозволяє порівнювати характеристики суб'єкта із характеристиками професій у різних групах.

Логіка цього етапу дослідження складалась із психологічного вивчення спеціальностей та виокремлення ознак у професійно важливих якостях, які характеризують кожний вид діяльності; інтерпретації отриманих описів та їх розподіл по групам; порівняння отриманих даних із чинними класифікаціями спеціальностей щодо можливості використання їх критеріїв до отриманих даних.

В силу того, що професіографічна робота вимагає значної трудомісткості, провести вивчення всієї сукупності «рятувальних» спеціальностей повним комплексом об'єктивних методів на сьогоднішній день практично не можливо, для розробки класифікації таке вивчення

не потрібне. Всю необхідну у цьому випадку інформацію цілком забезпечує експрес-вивчення методом експертної оцінки. Отримані за його допомогою описи, психограми професій, дозволяють провести достатньо об'єктивне їх порівняння та групування за психологічними критеріями.

На етапі інтерпретації психограм спеціальностей були використані декілька видів аналізу. Ми виходили з того, що психологічна подібність професій в межах кожного класу є об'єктивною реальністю, яка себе виявляє незалежно від методу систематизації вихідних даних. Збіг результатів систематизації у цьому випадку можна розглядати як свідчення достовірності отриманих даних. Основними видами аналізу були: змістово-психологічний та структурний.

Змістово-психологічний аналіз для кожної окремої спеціальності був побудований на виділенні в загальній структурі професійно-важливих якостей таких самостійних компонентів:

– сенсорно-когнітивного (якість сприйняття, уваги) – переважає у тій діяльності, яка пов'язана, передусім, з отриманням та первинною оцінкою інформації, ставить високі вимоги до сфери сприйняття;

– когнітивного або інтелектуального (якостей пам'яті та мислення) – характеризує діяльність, основний зміст якої складає процес обробки інформації, прийняття рішення, виконання обчислень тощо;

– моторного (якості психомоторики) – є необхідними у діяльності, де більшу питому вагу мають виконавські дії та високі вимоги до якостей психомоторики та мови;

– особистісного – діяльність висуває підвищені вимоги до особистісних характеристик фахівця; у стані найбільшої активації знаходяться якості емоційної,

вольової та мотиваційної сфер, організаторські здібності тощо.

– саморегулятивного – як спроможності суб'єкта поставити в оптимальний рівень готовності всі засоби, зокрема, емоції та волю для того, щоб контролювати потенції та досягнути необхідного результату.

Виокремлення самостійних структурних компонентів у кожній психограмі дозволило оцінити подібність і відмінності між спеціальностями та згрупувати їх за критеріями, на підставі певної системи психологічних ознак. Аналіз проводився послідовно: спочатку окремо за кожною групою якостей (штатних посад), потім – з огляду на вираженість та зв'язки якостей у психограмах всіх груп.

Структурний аналіз дозволив виділити спеціальності, в межах яких, виконуються функції розв'язання психологічно однотипних професійних завдань у підрозділах цивільного захисту в ході аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також, порівняти їх між собою за психологічними критеріями.

За результатами змістово-психологічного та структурного аналізу професійно-важливих якостей, а також вивчення особливостей саморегуляції праці фахівців ДСНС України, була встановлена міра подібності між різними видами професійних функцій суб'єктів цієї діяльності та вимогами останньої до них. Виокремленні відмінності спрямування психічної регуляції у праці фахівця та розміщені за спеціальностями в певній ієрархічній системі класів, зручний для визначення відповідності індивідуально-психологічних якостей людини після обстеження за комплексом психодіагностичних методик (табл.1).

Спрямування психічної регуляції суб'єкта

Назва спеціальності за класифікацією / посада	Спрямування психічної регуляції суб'єкта
1. Управлінські	Психічна регуляція суб'єкта спрямована на: 1. психологічні механізми самовизначення виконавців; 2. розробку мети виконання професійних функцій виконавцями у передбачуваних ситуаціях діяльності; 3. перебіг предметно-практичної діяльності виконавців; 4. узгодження змістових, динамічних та результативних компонентів окремих взаємопов'язаних видів професійної діяльності; 5. узгодження змістових, динамічних та результативних компонентів системи професійної діяльності;
оперативний черговий	
начальник частини	
начальник варту, начальник зміни	
командир відділення	
2. Виконавські:	Психічна регуляція суб'єкта спрямована на: 1. власну самоактивність: 1.1. цілепокладання, вибір значущої мети та визначення способів її досягнення; 1.2. визначення міри значущості мети, співвіднесення шляхів, засобів, способів її досягнення та змісту власних потреб і зовнішніх умов реалізації мети; 1.3. самовизначення на основі уявлень про "Я" та "не-Я"; 2. управління об'єктами (процесами) предметно-практичної діяльності: 2.1. уявлення про функціональні зміни параметрів об'єкта; 2.2. започаткування процесу функціонування об'єкта; 2.3. контроль за параметрами зміни об'єкта у просторі та часі; 2.4. виявлення різниці реальних та заданих параметрів об'єкта; 2.5. визначення міри впливу на параметри об'єкта для їх нормалізації; 2.6. відповідні власні дії; 2.7. подальший контроль зміни параметрів; 2.8. визначення відповідності внесених та заданих змін параметрів.
2.1. сенсорно-когнітивні	
оператор	
дозиметрист	
оператор ЕОМ	
2.2. Сенсорно-моторні	
водій мототранспортних засобів	
водій вантажних автомобілів спеціального призначення	
водій автомобілів (автобусів)	
2.3. Сенсорні	
телефоніст	
радіотелефоніст	
контролер КПП	
гідрометеоспостерігач	
2.4. Моторні	
вантажник	
вартівник	
дезінфектор	
2.4.1. Моторно-вольові	
пожежний-рятувальник	
водолаз	
2.5. Технологічні	
машиніст	
моторист	

Найбільш складні види діяльності фахівців об'єднав клас "управлінських" спеціальностей (оперативний черговий, начальник частини, начальник варту, начальник зміни, командир відділення і т. ін.). Їх вимоги особливо значні до якостей, які визначають успішність переробки інформації: швидкості та гнучкості мислення, вміння зорієнтуватись у змінах обстановки, виділити в інформації головне, швидко прийняти єдино вірне рішення, а також до особистісних, в першу чергу, організаторських якостей: відповідальності,

самостійності, вимогливості самовладанню тощо. Характер дій за спеціальностями цього профілю зводиться практично повністю до використання механізмів мислення в різних проявах ергатичних функцій професійної діяльності. Крім цього від фахівців вимагається вміння чітко формулювати розпорядження та повідомлення.

Термін "сенсорні" у назві трьох класів виділяє те, що робота з прийому інформації та забезпечення якості сприйняття займає у процесі діяльності одне з провідних місць.

Це спеціальності: сенсорно-когнітивні (оператор, дозиметрист, оператор ЕОМ і т. ін.), сенсорно-моторні (водій мототранспортних засобів, водій вантажних автомобілів спеціального призначення, водій автомобілів (автобусів) і т. ін.), сенсорні (телефоніст, радіотелефоніст, контролер КПП, гідрометеоспостерігач і т. ін.). Відмінності між класами зумовлені: характером переробки інформації (в цьому відношенні більш високі вимоги до фахівців сенсорно-когнітивних спеціальностей); складом виконавчих реакцій, наприклад, діяльність водія вимагає від нього координованості одночасних рухів руками та ногами, оператора комп'ютерного набору – рухомості пальців рук; водночас успішність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку особистісних характеристик фахівців.

Самостійний клас утворено, так званими “моторними” спеціальностями. В ньому представлені види професійної діяльності, які не висувають підвищених вимог до будь-яких особливостей людини та пов'язані з виконанням різною мірою стереотипних дій у відповідності з розпорядженнями, які ставляться.

Особливе місце відведено нами для групи “моторно-вольових” спеціальностей (пожежного, рятувальника, водолаза і т. ін.). Їх особливості зумовлені специфікою діяльності, де особливо важливими є вимоги до витривалості, скоординованості, соматичного та нервово-психічного здоров'я фахівця, його вольових якостей: сміливості, рішучості, самовладання.

Окремий клас склали спеціальності, які отримали загальну назву “технологічних”, зокрема, це - машиніст, моторист тощо. Вони не вимагають від фахівця особливого розвитку психічних процесів та функцій, якісне виконання обов'язків за ними є можливим за наявності у фахівця певного рівня загальноосвітньої та технічної підготовки. Успішність забезпечується наявністю досвіду роботи.

Треба зазначити, що виокремлені групи за основними психологічними характеристиками є однорідним, мають приблизно однакові сукупності професійно

важливих якостей, можлива їх подальша диференціація. Відмінності між підкласами відображають різну спрямованість психічної регуляції суб'єкта та професійно-важливих якостей, які визначаються специфікою конкретних умов діяльності різних фахівців одного класу, передусім змістом їх діяльності.

В окремих випадках виділення підкласів може бути зумовлено наявністю у окремих фахівців додаткових обов'язків, наприклад, операторських функцій або функцій електромеханіка у водія, які вимагають проявів окремих не специфічних для класу, загалом, психічних функцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, з'ясовані особливості саморегуляції особистості в умовах екстремального вибору дозволяють розробити та обґрунтувати психологічну класифікацію спеціальностей Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які забезпечують належну готовність людини діяти.

Запропонована класифікація розроблена на основі результатів професіографічного аналізу різних видів професійної діяльності фахівців. Психологічний образ кожного класу є специфічним поєднанням професійно-важливих якостей як структури, яка відображає сенсорно-перцептивний, моторний, інтелектуальний та особистісний компоненти діяльності особистості та спрямованості психічної регуляції її суб'єкта. Класифікація розрахована на подальшу раціоналізацію системи підготовки та використання фахівців за штатними посадами. В межах цих проблем класифікація дозволяє проводити комплексний психологічний аналіз на основі виділення єдиної сукупності професійно-важливих якостей у взаємопов'язаних видах професійної діяльності.

Перспектива подальших досліджень пов'язана із необхідністю вивчення психологічних умов ефективної підготовки суб'єктів екстремальної діяльності у навчальних закладах і центрах.

Питання психології

Список використаних джерел

1. Боришевский М. Й. Развитие саморегуляции поведения школьников : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. псих. наук : спец. 19.00.07 "педагогічна та вікова психологія" / Боришевский Мирослав Йосипович – Інститут психології НАПН ім. Г.С. Костюка, 1992. – 77 с.
2. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 532 с.
3. Наказ ДСНС України від 05.12.2018 р. № 707 «Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників ДСНС України». – К. : МНС України, 2018. – 127 с.
4. Макаренко М.В. Основи професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми / М.В. Макаренко. – К. : Ін-т фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України, Науково-дослідний центр гуманітарних проблем ЗС України, 2006. – 395 с.
5. Малхазов О.Р. Впровадження спеціальних психофізіологічних технологій у систему профвідбору фахівців для авіаційної галузі України / О.Р. Малхазов, В.П. Бабак, В.П. Харченко // Наука та інновації. – 2007. – Т. 3, № 5. – С. 36–52.
6. Миронець С. М. Негативні психічні стани та реакції у працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України в умовах надзвичайної ситуації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / С. М. Миронець. – Харків, 2007. – 21 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр від 18.01.2012 № 9. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 року № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс] // ПКМУ України. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248721664> .
9. Приходько Ю. О. Психологічні чинники успішності професійної діяльності пожежних-рятувальників МНС України : дис. ... кандидата психологічних наук: 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах» / Приходько Юрій Олександрович. – К., 2008. – 230 с.
10. Снісаренко А. Г. Професіографічний аналіз діяльності начальників караулів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України : дис. ... кандидата психологічних наук: 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах» / Снісаренко Андрій Григорович. – Х., 2011. – 243 с.

References

1. Borishevskij M.J. Razvitie samoreguljitsii povedenij tsholnikov / Borishevskij M.J. : avtoref. dis....dokt. psikholog. nauk. 19.00.07. – Institut psikhologii NAPN– K., 1992. – 77 s.
2. Korolchuk M.S. Teoriya i praktika profesijnogo psikhologichnogo vidboru : navch. posib. / M.S. Korolchuk, V.M. Kraynyuk. – K. : Nika-Tsentr, 2006. – 532 s. [in Ukrainian].
3. Nakaz DSNS Ukraini vid 05.12.2018, № 707 «Pro zatverdzhennya Dovidnika kvalifikatsiinih karakteristik profesii DSNS Ukraini» [Yelettronniy resurs] // DSNS Ukraini. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0707388-18>. [in Ukrainian].
4. Makarenko M.V. Osnovi profesijnogo vidboru viyskovikh spetsialistiv ta metodiki vivchennya individualnikh psikhofiziologichnikh vidminnostey mizh lyudmi / M.V. Makarenko. – K. : – Institut fiziologii im. O.O. Bogomoltsij NAN Ukraini, Naukovo-doslidnii tsentr gumanitarnix problem ZS Ukrainiani, 2006 – 395 s.
5. Malkhazov O.R. Vprovadzhennya spetsialnikh psikhofiziologichnikh tekhnologiy u sistemu profvidboru fakhivtsiv dlya aviatsiynoi galuzi Ukraini / O.R. Malkhazov, V.P. Babak, V.P. Kharchenko // Nauka ta innovatsii. – 2007. – Т. 3, № 5. – S. 36–52. [in Ukrainian].
6. Mironets S.M. Negativni psikhichni stani ta reakcii pracivnikiv pidrozdiliv MNS Ukraini v umovax nadzvitchaynih situatsii : avtoref. dis....kand. psikholog. nauk. : 19.00.09. – Х., 2007. – 21 с.
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainian vid 23.11.2011 p. № 1341 «Pro zatverdzhennya Natsionalnoi ramki kvalifikatsii» [Yelettronniy resurs] // PKMU Ukraini. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainian vid 16.12.2015, № 1052 «Pro zatverdzhennya Polotcennij pro Derzhavniy sluzhbi Ukraini z nadzvichaynikh situatsiy» [Yelettronniy resurs] // PKMU Ukraini. – Rezhim dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248721664> [in Ukrainian].
9. Pridodko U.O. Psikhologichni tcinniki uspishnosti profesijnoi dijlnosti pozhezhnih-rijtuvalnikiv MVS Ukraini / U.O. Pridodko – dis....kand. psikholog. nauk. 19.00.09. – K., 2008. – 230 с.

10. Snisarenko A.G. Profesiografichnii analiz dijlnosti nachalnikiv karailiv Operativno-rjtuvalnoi sluzhbi teuvulnogo zahistu MNS Ukraïni / A.G.Snisarenko – dis...kand. psikhhol.nauk. 19.00.09. – X., 2011. – 243 c.

Резюме

Грибенюк Г. доктор психологических наук, профессор,
Черкасский институт пожарной безопасности
имени Героев Чернобыля НУГЗ Украины
ORCID ID 0000-0002-5053-8744

**ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ГСЧС
УКРАИНЫ**

В статье раскрываются особенности психологической классификации специальностей Государственной службы по чрезвычайным ситуациям Украины. Представленные результаты работы позволяют классифицировать специальности по критерию способности к саморегуляции как детерминанты эффективной деятельности в экстремальных условиях. Раскрыта специфика индивидуального самосубъектного действия как фактора функционирования саморегуляции в экстремальных условиях деятельности. Необходимы дальнейшие исследования для изучения психологических условий эффективного обучения субъектов экстремальной деятельности в учебных заведениях и центрах.

Ключевые слова: деятельность; специальность; психологическая классификация; саморегуляция; самосубъектное действие; экстремальные условия.

Summary

Hrybeniuk H. doctor of psychological sciences, Professor,
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl Heroes
of National University of Civil Defence of Ukraine

**PSYCHOLOGICAL CLASSIFICATION OF SPECIALTIES OF THE STATE
EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE**

The article reveals the features of the psychological classification of specialties of the State emergency service of Ukraine. The presented results of the work allow classifying specialties by the criterion of self-regulation capacity as determinants of effective activity under extremal circumstances. The specificity of individual autosubject action as factor for the functioning of autoregulation under the extremal circumstances of an activity has been unfolded. Further research is necessary to study the psychological conditions for the effective training of extreme activity subjects in educational institutions and centers.

Introduction. The article reveals the features of the psychological classification of specialties of the State emergency service of Ukraine. The presented results of the work allow classifying specialties by the criterion of self-regulation capacity as determinants of effective activity under extremal circumstances. The specificity of individual autosubject action as factor for the functioning of autoregulation under the extremal circumstances of an activity has been unfolded

Sphere of scientific interests psychologist of the State Emergency Service of Ukraine associated with the development of decision-making psychology problems. In particular, the intensification of human internal reserves. The activities under extremal circumstances demands on the individual as the subject of «self-transformation» and self-efficacy. In this regard, it is expedient: the specific cognitive activities extraction, exploration its potential individual opportunities and the folding of the classifications of special features of the State Emergency Service of Ukraine.

Purpose. The purpose of this article is to reveal the content and features of the psychological classification of specialties of the State emergency service of Ukraine based on the capacity for behavior and activities self-regulation on the basis of self-subjective action.

Methods. To achieve the aim of the research is used : methods theoretical and empirical analysis, synthesis, systematization and generalization of data of literary sources.

Originality. Scientific novelty of the article is development of systemic ideas about the activity and psychological classification of specialties of the State emergency service of Ukraine, psychological features detection of the operatively-rescue service specialists readiness to decision-making in extreme conditions, aimed at the self-subjective actions (constructive self-influence).

Conclusion. Thus, the revealed features of personality self-regulation in the conditions of the extreme choice, allow to develop and prove the psychological classification of specialties of the State emergency service of Ukraine, which ensure proper human willingness to act.

Key words: activities; specialty; psychological classification; autoregulation; autosubject actor; extreme mind.